

**Recenzja dorobku naukowego dr. Ryszarda Techmana
sporządzona na potrzeby postępowania habilitacyjnego**

Doktor Ryszard Techman urodził się 2 kwietnia 1955 r. w Sokołowie Małopolskim. Studia wyższe na kierunku historia odbył na Uniwersytecie Gdańskim, uzyskując 3 października 1979 r. tytuł magistra historii. Bezpośrednio po studiach rozpoczął pracę zawodową w Archiwum Państwowym w Szczecinie, kolejno na stanowiskach: archiwisty, starszego archiwisty, kustosza, kierownika Działu IV (udostępnianie, ewidencja, informacja). W dniu 1 kwietnia 1999 r. został zatrudniony na stanowisku kierownika Archiwum Straży Granicznej w Szczecinie, a od dnia 1 stycznia 2005 r. zastępcy Biura Ochrony Informacji Niejawnych Komendy Głównej Straży Granicznej w Warszawie.

Doktor Ryszard Techman należy do tych badaczy, którzy pracę zawodową łączą z działalnością naukową. Efektem podjętej bezpośrednio po studiach historycznych pracy naukowej było uzyskanie w dniu 8 czerwca 2000 r. stopnia naukowego dr. nauk humanistycznych o specjalności historia nadany przez Radę Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego.

Za przedmiot swoich badań dr Techman obrał szeroko pojętą tematykę, która określona została jako: *Międzynarodowe i morskie aspekty dziejów Pomorza Zachodniego po II wojnie światowej*. Pod względem terytorialnym publikacje odnoszą się do ważnego politycznie, strategicznie i gospodarczo regionu naszego kraju. Wybór tematyki badawczej o takim charakterze został dobrze przemyślany. Chronologiczne publikacje doktora obejmują okres powojenny, ze stałą tendencją rozszerzania na lata późniejsze, sięgając do lat 80-tych. Jest to postępowanie zrozumiałe wynikające z planu badań naukowych, rozszerzanego wraz z rozwojem naukowym.

Pierwsze publikacje doktora odnoszą się do niezwykle ważnej i złożonej problematyki stacjonowania Armii Czerwonej na Pomorzu Zachodnim. Poruszono w nich różne aspekty o charakterze politycznym, prawnym i gospodarczym. Szczegółowo ukazano grabież mienia, demontaż obiektów i wyposażenia zakładów przemysłowych, urządzeń portowych i taboru pływającego. W sposób rzeczowy, a zarazem obiektywny opisana została eksploatacja rybołówstwa śródlądowego, zalewowo-morskiego przez radzieckie jednostki, wobec których bezsilna była organizująca się polska administracja. W sposób wyraźny podkreślono, że

polityka grabieży i dewastacji wpływała destabilizująco na proces zasiedlania i zagospodarowania regionu.

Tematyka rabunkowej działalności sąsiada ze wschodu przedstawiona została w cennej publikacji pt.: *Armia Radziecka w gospodarce morskiej Pomorza Zachodniego w latach 1945-1956*. Publikacja ta, jak i późniejsze artykuły o przejmowaniu portu szczecińskiego przez polskie władze w latach 1945-1947, Enklawa policka w radzieckiej administracji wojskowej w latach 1945-1946, Radziecka gospodarka rybacka u ujścia Odry, Dźwiny i Świny po II wojnie światowej dają nam przejrzystą charakterystykę jednostek wojsk radzieckich na obszarze Pomorza Zachodniego. Dorobek doktora w tej tematyce oceniam jako niezwykle cenny i zajmujący należne miejsce w historiografii Pomorza Zachodniego, w tym i Polski.

Duża część dorobku dr. Techmana dotyczy szeroko rozumianej tematyki morskiej. Opublikowane artykuły z tej dziedziny wzbogacają naszą wiedzę o tematyką szerzej nieznaną w literaturze przedmiotu, dzięki temu do obiegu historycznego wprowadzonych zostało wiele nowych faktów. W publikowanych tekstach w sposób szczegółowy przedstawiono proces formowania się na polskim wybrzeżu struktur organizacyjnych związanych z gospodarką morską, ich przekształceń i działalność w kontekście uwarunkowań ogólnokrajowych i międzynarodowych. W sposób rzeczowy dokonana została analiza działalności urzędów morskich na wybrzeżu w zakresie bezpieczeństwa na szlakach żeglugowych, organizacja inspekcji na akwenach morskich, kontrola administracyjna w zakresie obsady, kwalifikacji załóg jednostek pływających, budowy zrębów ratownictwa przybrzeżnego, służby hydrologicznej, terenowej administracji morskiej i rybołówstwa morskiego.

Charakterystykę powstania organizacji i działalności władz morskich ukazano w powiązaniu z działalnością władz administracyjnych i całej złożoności związanej ze stacjonowaniem na omawianym terenie radzieckich wojsk, braku fachowych kadr rybackich i ogromnych zniszczeń infrastruktury. Pisząc o złożonych problemach polskich władz, jej autor wykazał się dobrą orientacją w zagadnieniach prawno-ustrojowych, politologicznych i socjologicznych. Podkreślona została także specyfika w rozwoju gospodarki morskiej pomiędzy ośrodkiem szczecińskim a ośrodkiem gdańskim.

Publikacje dr Techmana pozwalają zrozumieć złożoność problematyki morskiej związaną z obecnością jednostek radzieckich, działalnością obcych przedsiębiorstw żeglugowych na Odrze. W regulacji spornych kwestii w stosunkach polsko-radzieckich w regionie szczecińskim ważną rolę spełniał pełnomocnik wojewody szczecińskiego do przejmowania i zagospodarowania mienia poniemieckiego i poradzieckiego.

W dorobku dr. Techmana znajdują się publikacje dotyczące przesłanek tworzenia, organizacji i działalności obcych przedstawicielstw konsularnych. Dzięki tym publikacjom ich autor wzbogacił dorobek polskiej historiografii o funkcjonowanie w Szczecinie obcych placówek spraw zagranicznych Zachodniej Europy (Londyn, Paryż), Skandynawii (Sztokholm, Helsinki) oraz państw socjalistycznych (Moskwa, Praga). Analiza przedstawicielstw konsularnych na polskim wybrzeżu została przedstawiona w ścisłym powiązaniu z polityką prowadzoną przez Rzeczpospolitą. W kontekście uwarunkowań ogólnokrajowych i międzynarodowych została uzasadniona potrzeba tworzenia i działalności placówek konsularnych i handlowych.

Za cenną publikację uznaję ukazanie roli dyplomacji wschodniego sąsiada, w tym kwestii dotyczących konsula radzieckiego w Szczecinie, który pełnił swoistą rolę recenzenta poczynań władz polskich na tym terenie. Wojskowe i cywilne władze radzieckie wykazywały zainteresowanie działalnością partii politycznych, funkcjonowaniem instytucji cywilnych, działalnością bazy przeładunkowej w porcie szczecińskim, repatriacją osób uznanych za obywateli radzieckich. Radzieckie placówki moskiewskiego ministerstwa spraw zagranicznych prowadziły stałą obserwację na pograniczu polsko-niemieckim, a także postaw i zachowań Polaków wobec wschodniego sąsiada. Radziecki konsul realizował swoje zadania przez pryzmat obowiązującej doktryny polityczno-strategicznej i ideologii komunistycznej. Publikacje dr. Techmana jednoznacznie wskazują, że stosunki polsko-radzieckie nie były partnerskie, choć autor wprost tego nie stwierdza. Należałoby bardziej jednoznacznie stwierdzić brak możliwości w pełni suwerennego działania władz polskich na tym obszarze kraju. Na tym tle w sposób wyraźny różniły się stosunki władz Polski z państwami zachodnimi i Czechosłowacją.

W dorobku naukowym dr. Techmana znajdują się nieznane polskiej historiografii zagadnienia wywiadu gospodarczego Straży Granicznej na polskim wybrzeżu oraz zwalczania przemytnictwa i przestępstw karnoskarbowych. Sporo dowiadujemy się o działalności oddziałów pogranicznych w stanie wojennym. W tej tematyce mieści się historia Pomorskiego Oddziału Straży Granicznej w latach 1991-2009.

Godny podkreślenia jest aktywny udział doktora w konferencjach i zjazdach naukowych o zasięgu regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Tematyka wygłaszanych referatów była związana z głównym nurtem badań naukowych. W ocenie dorobku naukowego nie można pominąć szerokiej działalności w zakresie popularyzacji nauki poprzez audycje radiowe i telewizyjne, teksty zamieszczane na łamach szczecińskiej prasy i upowszechnianie swoich publikacji na stronach internetowych lokalnych portali

historycznych. Do tego należy zaliczyć duży wkład w opracowanie dziejów miasta Szczecina. W opublikowanej dwutomowej „Encyklopedii Szczecina” dr zamieścił łącznie 142 hasła obejmujące biogramy ludzi morza, powstanie i działalność różnych władz, instytucji państwowych, rybołówstwa, żeglugi.

Dla dr. Techmana nie jest obca działalność dydaktyczna, którą prowadził w zakresie specjalności archiwalnej dla studentów historii Uniwersytetu Szczecińskiego. Na uwagę zasługuje działalność doktora w różnych instytucjach, towarzystwach naukowych i stowarzyszeniach. Tytułem przykładu wymienię członkostwo w Komisji Dziejów Mórz Północnych przy Komitecie Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk, członek Rady Programowej Wydawnictw Źródłowych Uniwersytetu Szczecińskiego i Archiwum Państwowego w Szczecinie oraz Centralnej Komisji Archiwalnej oceny dokumentacji przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w Warszawie.

Doktor Techman jest również członkiem oddziałów szczecińskich Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, Polskiego Towarzystwa Historycznego i Polskiego Towarzystwa Nautologicznego.

Dorobek naukowy dr. Ryszarda Techmana jest imponujący i składa się na niego przeszło 200 publikacji, w tym 149 opublikowanych po uzyskaniu stopnia dr. nauk humanistycznych. Jest to dorobek poznawczo wartościowy, liczący się w historiografii, sumujący i ugruntowujący wiedzę o procesach zachodzących w szeroko rozumianej gospodarce morskiej, administracji morskiej wybrzeża Bałtyku, a zwłaszcza Pomorza Zachodniego. Do obiegu naukowego wprowadził wiele nowych faktów i interpretacji wzbogacających wiedzę historyczną w zakresie międzynarodowych i morskich aspektów dziejów regionu zachodniopomorskiego i całej wybrzeża.

Osiągnięcia naukowe dowodzą, że dr Techman jest w pełni dojrzałym badaczem, dysponującym sprawnym aparatem naukowym. W swoich badaniach korzysta w szerokim zakresie z osiągnięć nauk politologicznych, psychologicznych i socjologicznych.

Uwzględniając całokształt działalności naukowej, wysoką merytoryczną wartość publikacji i znaczący wkład do nauki historycznej w Polsce, w pełni zasługuje na nadanie mu stopnia naukowego doktora habilitowanego. Jego dorobek naukowy oceniam bardzo wysoko i z całą odpowiedzialnością stwierdzam, iż dr Ryszard Techman spełnia wymogi ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (...) do nadania mu tytułu doktora habilitowanego.

02 01. 2015

prof. Mieczysław Łur